

СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КИЄВІ

У інавгураційній промові «Ідея університету. Взаємопізнання, сприйняття, співпраця» (2003) ректор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України В. П. Андрущенко вперше офіційно поставив питання про перегляд дати заснування НПУ імені М. П. Драгоманова, внесення уточнень у дослідження ретроспективи вищої педагогічної освіти в Україні: «Початок історії розвитку нашого університету ... датували 20-ми роками ХХ століття, з моменту заснування Київського інституту народної освіти імені М. П. Драгоманова. Поглиблене вивчення історії становлення та розвитку педагогічної освіти в м. Києві об'єктивно вказувало на інші факти — педагогічна освіта на Київщині велася значно раніше. Вивчивши архівні документи, ознайомившись з десятками, а може й сотнями сторінок епістолярної спадщини колишньої київської професури, провівши десятки наукових конференцій, дискусій, обговорень, робоча група (у складі професорів Г. Волинки, О. Глузмана, Н. Дем'яненко, В. Майбороди, Н. Мозгової, О. Падалки — авт.) дійшла висновку, що початок педагогічної освіти в м. Києві співпадає із заснуванням у структурі Університету Св. Володимира в 1834 році «особливого навчального закладу для підготовки працівників в учительському званні» — Педагогічного інституту. Цей інститут став предтечею нашого університету. Зазнавши низки історичних трансформацій, він існує нині як Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова».

Віктор Андрущенко.

«Управління педагогічним університетом.
Статті. Доповіді. Звіти. 2003–2010 рр.»
Київ, 2010. — С. 214

Витоки вищої педагогічної освіти в Україні загалом та в місті Києві й на Київщині зокрема беруть початок від широкоформатної імперської освітньої реформи 1802–1804 рр.

Основою реформування стало утворення Міністерства народної освіти (1802), керівником якого був призначений українець граф *Петро Васильович Заводовський* (1738–1812). Він походив із чернігівської шляхти, закінчив Оршанську єзуїтську школу та Києво-Могилянську академію. На посаді міністра освіти перебував з 1802 по 1810 рр. Згідно з планом освітньої реформи в межах Російської імперії утворювалося шість навчальних округів (Московський, Петербурзький, Казанський, Харківський, Віленський і Дерптський). Центром кожного навчального округу ставав університет, який поєднував функції вищого навчально-наукового закладу і навчально-адміністративного органу. Головне управління школами очолював *Василь Назарович Каразін* (1773–1842) — особа, наближена до молодого царя Олександра I, уродженець с. Кручик, що на Харківщині, потомствений дворянин, учений у галузі агрономії

і кліматології. Саме він подав цареві думку про заснування Міністерства народної освіти та інституту попечителів навчальних округів (відповідно до кількості округів призначалося шість попечителів), яким і керував із січня 1803 р. Унаслідок реформи було встановлено відповідну типологію та ієрархію освітніх закладів. Університет уважався вищим типом школи і управлінським центром навчального округу. Саме університети здійснювали нагляд за гімназіями, які мали функціонувати у кожному губернському місті. Окрім гімназій, засновувалися повітові училища, діяльність яких контролював директор відповідної гімназії. Найнижчою школою вважалася парафіяльна. Такі школи організовувались у сільських церковних парафіях. Нагляд за ними доручався управителям відповідних повітових шкіл. Таким чином, організаційна структура освіти мала складатися з чотирьох основних типів навчальних закладів — парафіяльних шкіл, повітових, губернських училищ (гімназій) та університетів.

Звернемо увагу на зміст освіти, яку відповідно до Постанови 24 січня 1803 р. «Про влаштування училищ»

мали надавати вищеназвані типи навчальних закладів. Це дозволить зрозуміти, за якими напрямами повинні були готуватися вчителі для гімназій і повітових училищ (вчителями парафіяльних шкіл були парафіяльні священники, випускники духовних семінарій і академій). Зокрема, «у парафіяльних училищах учитель навчає читання, письма, першим арифметичним діям; наставляє в головних началах закону Божого, у благонравії, в обов'язках щодо государя, начальства і ближнього.. Як би корисно було, коли б парафіяльні священники і церковнослужителі самі виконували посаду вчителів, відповідну їх знанням».

Оскільки зміст освіти у повітових училищах був більш складним, тут мали викладати спеціально підготовлені вчителі-предметники. Парафіяльні священники навряд чи могли на належному рівні вести викладацьку роботу протягом навчального року. Тому виникла потреба в учителях словесності, філології, природничо-математичних наук та історії. «У повітових училищах викладається учням, які вступили з парафіяльних шкіл, граматики мови російської і місцевої, як-от: польської, німецької та ін.; скорочена географія та історія; основи геометрії і природничих наук; також настанови у посадах людини і громадянина, практичні знання, корисні для місцевої промисловості і потреб краю. В гімназіях мають викладатися витончені науки, мови: латинська, французька і німецька, логіка, основи чистої математики, а також механіки, гідравліки та інших частин фізики, найбільш потрібних в суспільстві, скорочена природна історія, загальна географія та історія, основи політичної економії та комерції. Зверх цього мають читатися і перекладатися твори, що слугують для освіти серця і подають чисте розуміння закону Божого та громадянських обов'язків. Зверх штату можуть бути приєднаними вчителі гімнастичних вправ. В університетах.. викладаються науки в усьому обсязі, потрібні для всіх знань і різних родів державної служби».

Зрозуміло, що найбільш масовим типом школи була церковно-парафіяльна. Домінування конфесіональної, державницької, мовної політики залежало від того, до якої парафії — православної чи католицької — належав навчальний заклад. Саме цей тип школи масово виховував людський загаль із тими чи іншими стійкими спрямуваннями.

Відповідно освітньою реформою початку XIX ст. було поставлено питання про необхідність підготовки педагогічних (учительських) кадрів із вищою університетською освітою, насамперед для гімназій і повітових училищ, які до того спеціально не готувалися, та

могли б протидіяти антиунифікаторським тенденціям. Задля цього документи тогочасної реформи диктували принципову щодо існуючих і запланованих університетів вимогу: *«всі університети повинні мати Учительський або Педагогічний інститут»*. Про це йдеться у «Попередніх правилах народної освіти» (1803) і в загальному Статуті імператорських університетів (1804). Зокрема, у § 7 Статуту перераховуються самостійні заклади при університетах, серед яких і Педагогічний інститут. Далі у розділі XII «Про Педагогічний інститут» зазначається:

§ 125. Педагогічний або учительський інститут готує вчителів для гімназій і училищ університетського округу під началом директора, обраного загальною Радою з ординарних професорів.

§ 126. Передбачена в штаті кількість студентів-кандидатів наповнюється переважно вихованцями, які перебувають на казенному утриманні.

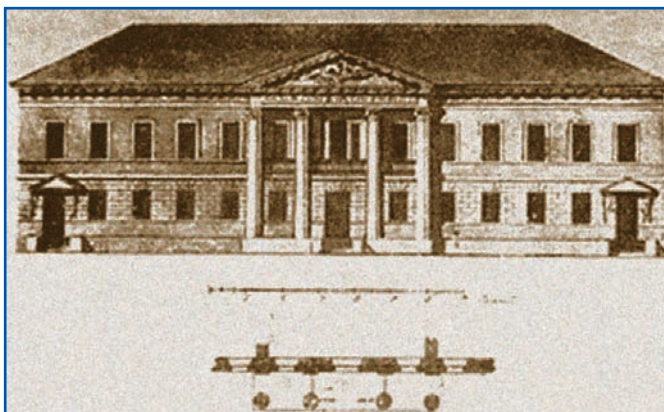
§ 127. Директор педагогічного інституту кожні півроку подає на розгляд загальних зборів план навчання, відповідний наміру цього закладу. Він не тільки наглядає, щоб усе було виконано відповідно до плану, але й сам, спостерігаючи за поведінкою студентів, керує їх навчанням, демонструючи кращі наукові твори, наставляючи у мистецтві викладати науки ясно і системно.

§ 128. Кандидати, які пробули в інституті 3 роки і за нового випробування продемонстрували ясні дослідження, набули необхідних звань навчати інших наукам та здатність викладати настанови, отримують другий університетський ступінь або призначаються вчителями в училищах ... молодшими або старшими, відповідно до власних здобутків.

§ 129. Після отримання цього ступеня кандидати, які побажають залишити університет з метою вступу на службу при інших закладах, підвідомчих міністру народної освіти, так само, як і вчителі, мають підтвердити письмово, що не полишать учительського звання, не прослуживши 6-ти років».

Київ і Київщина на початку XIX ст. входили до Віленського навчального округу, першим попечителем якого став поляк князь *Адам Чарторизький*. Для навчально-адміністративного керівництва Віленським округом у 1803 р. був створений університет у місті Вільно (нині Вільнюс, Литва). Округ охоплював Віленську, Гродненську, Вітебську, Могильовську, Мінську, Волинську, Київську і Подільську губернії.

Віленський навчальний округ традиційно знаходився під впливом колонізаторських настроїв, що дуже непокоїло уряд Російської імперії. Тим часом такий густонаселений, історично усталений, економічно і по-

Будинок І. Ю. Корта на Печерську, де у 1834 році знаходились аудиторії Інституту казеннокоштных студентів Університету Св. Володимира, який розпочав систематичну підготовку світських учителів на Київщині

літично потужний і впливовий регіон, як м. Київ та Київщина, що до того ж інтенсивно розвивався, потребував власних підготовлених учительських кадрів, які, крім просвітницької функції, змогли б нейтралізувати все ще досить помітні в цьому регіоні колонізаторські настрої, посилити російський вплив на населення. З метою ескалації свого просвітницько-політичного впливу царський уряд активно обговорює організаційні заходи щодо протидії колонізаторським тенденціям через нові освітянські кадри. Так, поблизу Києва на Чернігівщині створюється Ніжинська гімназія вищих наук князя Безбородька, яка мала готувати вчителів для Чернігівщини і Київщини, а згодом була послідовно реформована у фізико-математичний і юридичний ліцей. Наприкінці 1806 р. на державному рівні розгортаються дебати про заснування Першої гімназії в Києві, яка хоча б частково опікувалася підготовкою вчительських кадрів. У вересні 1818 р. вийшло імператорське повеління «Про причислення навчальних закладів Київської губернії до округу Харківського університету».

Харківський університет відкрився 17 (29) січня 1804 р. В. Н. Каразін, створюючи університет, за словами сучасників, мріяв: «Місто моєї вітчизни, люб'язний Харків! Як бажав би я, щоб він послужив прикладом для пишного Лондона й цивілізованого Парижа». Приєднання Київщини до Харківського навчального округу відбулося, коли його попечителем став Захар Карнеєв (1817–1822), схильний проводити послідовну русифікаторську політику. Проте Київщина не відчувала її наслідків, таких бажаних з огляду на устремління царського уряду. Два-три випускники Педагогічного інституту при Харківському університеті, які щорічно прибували на Київщину, не дуже справлялися з подоланням колонізаторських настроїв та з тодішньою традицією шляхти відправляти дітей на навчання до католицьких парафіяльних і повітових навчальних закладів.

Заснування Київського навчального округу (1832) стало потребою часу. Першим попечителем округу було призначено *Єгора Федоровича фон Брадке* (1796–1862). Як наголошує чи не найавторитетніший історик Університету Св. Володимира М. Ф. Владимирський-Буданов, нащадок шведських дворян Є. Ф. фон Брадке був на Київщині сумлінним виконавцем задумів царя

та тодішнього міністра народної освіти графа С. С. Уварова, котрі планували зробити і округ, і його майбутній університет імперською противагою колонізації. Згідно з державницькою ідеєю Київського університету та очолюваного ним навчального округу він мав стати центром освітніх впливів Російської імперії на велику територію з численним населенням.

Зі створенням Київського навчального округу Київ визначився як центр відразу двох навчальних округів — духовного і світського. Духовний навчальний округ, очолюваний Київською духовною академією, яку у 1819 р. створили на базі Академії Петра Могили, був просто величезним. Окрім Київської єпархії, до нього входили Чернігівська, Волинська, Подільська, Полтавська, Катеринославська, Херсонська, Харківська, Таврійська, Донська, Воронежська, Курська, Орловська, Мінська, Варшавська і Кишинівська. З 1835 р. до округу приєднуються Грузинська та Імеретинська єпархії. Кожна єпархія мала одну духовну семінарію, підпорядковану Київській духовній академії. У свою чергу кожна семінарія опікала нижчі духовні училища. Викладали в духовних навчальних закладах переважно священнослужителі. Лише їм дозволялося читати у світських училищах богословські дисципліни та закон Божий.

Фундатор Київського світського навчального округу Є. Ф. фон Брадке ніколи не вчителював. Він був типовим управлінцем — керував і землевпорядкуванням у Фінляндії, і створенням навчального округу та університету в Києві. Авторитетні сучасники Єгора Федоровича відгукувалися про нього із симпатією. Керуючи Київським навчальним округом (1832–1839), він виявив себе старанним виконавцем директив російського уряду. Саме звідси, напевно, і вищезгадані симпатії. Фон Брадке провів у життя постанову Міністерства народної освіти «Про заборону російському юнацтву навчатися в іноземних єзуїтських училищах» від 16 серпня 1822 р. Згодом повів послідовний наступ на історично усталену плюралістичну структуру різних за національно-конфесійною спрямованістю типів училищ. Високого урядовця непокоїла та обставина, що всі повітові училища в Київській, Подільській і Волинській губерніях, за винятком м. Києва, знаходилися в руках римсько-католицького духовенства і навчання в них відбувалося польською мовою. «Такі училища, — писав він, — шкідливі тим, що через них римсько-католицьке

Київська духовна академія, яка до заснування Педагогічного інституту при університеті Св. Володимира опікувалася підготовкою вчителів

духовенство має вплив на населення». Щоб обмежити цей вплив, Є. Ф. фон Брадке мав обов'язок протиставити окатоличеним училищам російськомовні школи із православним спрямуванням. Але перед ним постала проблема вчительських кадрів для парафіяльних та повітових шкіл. Ці навчальні заклади, як відомо, були найбільш масовими і з огляду на складну конфесійну ситуацію потребували світських учителів. З метою їх масової підготовки засновуються нові російські гімназії в Луцьку, Вінниці, Кам'янці-Подільському, Житомирі. Ліквідуються окатоличені повітові училища. Замість них відкриваються нові школи з православним спрямуванням. У Києві планується створити інститут шляхетних дівчат, дебатуються питання про те, що Київський університет має стати навчально-адміністративним центром у Київському окрузі та вищим навчальним закладом для підготовки вчителів губернських училищ (гімназій) і повітових шкіл.

Реформа вперше зробила вчительську працю привабливою для вихідців із сільського, купецького та робітничого люду. За умови відповідної освіти представник нижчих кіл, який вступав на посаду, міг отримати чин XIV класу (колезького реєстратора, найнижчий чин у петровській «Табелі про ранги» (1722). Але вже завдяки цьому чинові він ставав повноцінним дворянином. Університетські студенти відразу отримували 12-й чин.

Принагідно перерахуємо інші чини «Табелі», оскільки відповідно до них ранжувалися учительські та академічні посади і звання в Російській імперії аж до 1917 р. Чини XIII класу (провінційний секретар), XII (губернський секретар), XI (корабельний секретар) та X (колезький секретар) присвоювались, як правило, за вислугу років і більш високі учительські посади, надавалися студентам із недворянських верств і підвищувалися за мірою отримання університетських звань. Чини IX класу (титулярний радник), VIII (колезький асесор), VII (надвірний радник), VI (колезький радник), які відповідали армійським чинам старших офіцерів, наприклад, чин V класу (статський радник) прирівнювався до полковника, лише інколи присвоювалися заслуженим учителям, директорам

Будівля, в якій розміщувалась Перша гімназія після її переміщення з Липок

училищ і гімназій, лекторам і ад'юнктам університетів, частіше — екстраординарним професорам. Чин IV класу (дійсний статський радник), що в армії надавався генерал-майору, мали ординарні професори університетів. А чини III рангу (таємний радник, в армії — генерал-лейтенант) та II рангу (дійсний таємний радник — генерал-фельдмаршал) присвоювалися в академічних колах заслуженим ординарним професорам з великим досвідом та вислугою років, ректорам університетів, попечителям навчальних округів, міністрам народної освіти. Чин I рангу (державний канцлер) надавався лише вищим урядовцям.

Реформа робила також набуття вищої університетської освіти дуже бажаним для різнонаціональних потомствених дворян. Щоб отримати вищі чини, вони мали надати відповідному начальству свідоцтво про університетську освіту або скласти низку іспитів з російської та інших мов, економіки Росії, права, російської історії, статистики, математики, фізики, географії тощо.

Тож відкриття на Київщині університету відповідало не лише інтересам уряду імперії, який мріяв зробити його центром політико-ідеологічного впливу, але, хоч як це не парадоксально, також інтересам багатонаціонального дворянства західних губерній. Адже діти дворян західного краю отримували можливість набувати освіту поблизу своїх маєтностей.

ЗАСНУВАННЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА І ЙОГО «ОСОБЛИВА МІСІЯ»

Згідно з парадигмою тогочасного європейського університету (зразком слугував Берлінський університет за проектом В. фон Гумбольдта, 1809) його випускники мали бути широкоосвіченими і науково випестуваними особистостями, незалежними від будь-яких релігійних течій у світській діяльності. Ця парадигма зробилася аж надто популярною в академічних колах тогочасної Росії. Імперський лозунг православ'я щоразу стикався з релігійними уподобаннями численних крайових спільнот. Особливо гостро ці зіткнення відбувалися у західних губерніях

імперії, тож її ідеологи мусили думати про створення осередку підготовки висококваліфікованих світських діячів, здатних доносити вплив Уряду до найнижчих освітніх закладів, покликаних формувати душі нових поколінь громадян.

Питання про відкриття університету в Києві вкотре було порушено на початку 30-х рр. XIX ст. Придушивши польське повстання 1830–1831 рр., царат змінив політику щодо Правобережної України. Поряд із жорстокими репресіями проти повстанців, закривалися школи з польською мовою викладання, замість яких

відкривалися російські. Було ліквідовано Кременецький ліцей та Віленський університет, на матеріальній і кадровій базі яких мав від початку існувати майбутній університет у Києві.

У 1833 р. Міністерству народної освіти, яким керував тоді граф *С. С. Уваров*, було доручено терміново розробити проект статуту і штати майбутнього університету. Звичайно новостворюваний навчальний заклад повинен був беззастережно керуватися загальним статутом імператорських університетів, але особливі завдання Київського університету мали відобразитися у його «внутрішньому» статуті, або «проекті статуту», затвердженому 25 грудня 1833 р. особисто царем Миколою I. Статут діяв аж до 1842 р. Повеління царя про відкриття Університету Св. Володимира в Києві також виходить 25 грудня 1833 р. (за ст. ст.). Рішення про конкретну дату події прийняв міністр *С. С. Уваров*. «По представлению Попечителя Киевского Учебного Округа, управляющий Министерством Народного Просвещения изъявил согласие на открытие Университета Св. Владимира в 15 день Июля сего года, в наемных домах, на счет 20000 руб. ассигн., которые по штату онго на сей предмет назначены». 15 липня 1834 р. (за ст. ст.), саме в день Св. Володимира Великого, відбувся урочистий акт відкриття університету. О 9-й годині ранку всі члени університетської спільноти, серед яких були і три щойно зараховані студенти, відвідали Печерську лавру, де митрополит Київський Євгеній провів богослужіння. Після літургії всі повернулися до університетського будинку, орендованого в *І. Ю. Корту*. Присутні на урочистостях, серед яких був і ректор Київської духовної академії архієпископ Інокентій (Борисов), заслухали укази царя про заснування університету і уведення в дію Тимчасового проекту університетського статуту. З великою промовою виступив попечитель Київського навчального округу *Є. Ф. фон Бракке*. Глибоку вдячність за надану імператором можливість вищої освіти нових поколінь висловили губернські предводителі дворянства Київщини, Волині, Поділля. Ректор *М. О. Максимович*, який напередодні прибув до Києва, вручив митрополиту Євгенію (Болховитінову), генерал-фельдмаршалу *Остен-Сакену*, київському генерал-губернатору *Левашову* дипломи почесних членів університетської спільноти. З рук генерал-фельдмаршала *Остен-Сакена* три студенти отримали шпаги — символ дворянської (лицарської) приналежності.

Михайла Олександровича Максимовича (1804–1873), полтавця, професора кафедри ботаніки Московського університету, було переведено до Києва на початку липня 1834 р., де призначено ординарним

професором російської словесності новоствореного університету. Обов'язки ректора і декана історико-філологічного відділення єдиного в університеті філософського факультету він виконував протягом 1834–1935 н. р. До приїзду *М. О. Максимовича* в Київ ректорські обов'язки поклалися на вихованця Київської академії і директора Першої гімназії історика *Максима Берлінського*, автора відомих книг про Київ. Власне, він і був організатором усіх урочистостей, пов'язаних з актом відкриття навчального закладу.

Влітку 1834 р. ще не було ані Бібиковського бульвару, ані Круглоуніверситетської вулиці, яка з'єднує Бесарабську площу з Липками, ані величної університетської будівлі на Володимирській. Все це з'явилося пізніше.

Влітку 1834 р. ще не було ані Бібиковського бульвару, ані Круглоуніверситетської вулиці, яка з'єднує Бесарабську площу з Липками, ані величної університетської будівлі на Володимирській. Все це з'явилося пізніше.

У 1834–1835 рр. університет розміщувався у трьох найнятих будинках на Липках (Печерськ). Перший будинок знаходився у просторій садибі генерала *Д. М. Бегічева*, там, де у 1839 р. звели величну споруду Інституту шляхетних дівчат, яка з 1993 р. називається Міжнародним центром культури та мистецтв.

Друга будівля університету (не збереглася) належала відставному капітанові *І. Ю. Корту* (сучасна вулиця *М. Грушевського*, майже навпроти Будинку офіцерів). Тут відбувся акт відкриття університету, містились аудиторії. Саме тут оселився ректор *М. О. Максимович*, де і жив до весни 1835 р., доки не перебрався до будинку Катериничів біля Нікольського монастиря. Казеннокошті студенти університетського Педагогічного інституту мешкали неподалік у будинку інженера Київської фортеці, генерала *Р. Гербеля*. За казармені умови і жорсткий нагляд за мешканцями цей будинок невдовзі прозвали «штрафгаузом».

Протягом першого академічного року, коли університет мав лише один факультет з історико-філологічним (першим) та фізико-математичним (другим) відділеннями, до нього входили такі кафедри: «Перше відділення: 1) філософія; 2) грецька словесність і старожитності; 3) римська словесність і старожитності; 4) російська словесність; 5) загальна і російська історія і статистика. Друге відділення: 1) чиста і прикладна математика; 2) астрономія; 3) фізика і фізична географія; 4) хімія; 5) мінералогія і геогнозія; 6) ботаніка; 7) зоологія; 8) технологія, сільське господарство, лісоводство і архітектура».

Свій перший академічний рік Університет Св. Володимира розпочав 28 серпня 1834 р. у складі 62 студентів, понад півтора десятка викладачів, здебільшого колишніх учителів розформованого Кременецького ліцею.

Серед останніх вигідно вирізнялись ректор М. О. Максимович, професор православнобогослов'я І. М. Скворцов, професор загальної історії В. Ф. Цих. Отже, протягом 1834–1835 н. р. функціонував лише один філософський факультет, з історико-філологічним і фізико-математичними відділеннями, та «особливий виховний заклад» — Інститут казенних студентів.

Сьогодні важко повірити, що Київський університет заснувався як переважно освітня установа. Відповідно до його державницької ідеї, він мав на замовлення уряду готувати вчителів і держслужбовців зі студентів, що вчилися й утримувалися цілком за казенний кошт. Звичайно, в університеті могли навчатися і своєкошті студенти, сплачуючи чималі кошти. Оскільки функція підготовки вчителів університетом на перших порах домінувала (йому навіть не ставились в обов'язок наукові дослідження), він, — зазначає перший історик університету професор В. І. Шульгін, — «по характеру ... не был университетом в обширном, идеальном смысле слова, но в самом тесном смысле слова был университетом западно-русским, местным». Головне завдання університету тодішній міністр освіти граф С. С. Уваров сформулював так: прищеплювати польському і полонізованому юнацтву Київщини і Західних губерній «общий дух русского народа».

Другий історик університету і один із найвідоміших його професорів М. Ф. Владимирський-Буданов звертає увагу на те, що Київський університет, на відміну від інших, має ім'я Св. Володимира й особливу (спеціальну) мету. «Его преимущественное значение определено границами трех юго-западных губерний, а впоследствии указом 28 февраля 1834 г. распространено и на весь северо-западный край... Но этим указан лишь ближайший внешний район его действий. Внутреннее содержание его просветительной миссии определено выбором города «равно драгоценного для

М. О. МАКСИМОВИЧ
Ректор університету
Св. Володимира і перший
директор Педагогічного
інституту

всей России», т. е. ... Университет Св. Владимира призван быть проводником общерусского просвещения».

Свою особливу регіональну місію університет здійснював згідно із внутрішнім Статутом 1833 р., котрий, як зазначалося, називався «Тимчасовим проектом Статуту» і діяв аж до 1842 р. Проект відрізнявся від загального Статуту імператорських університетів 1804 р. хоч би тим, що обов'язкова для них справа підготовки вчителів покладалася на директорів Педагогічних інститутів при цих університетах, а в Києві — на університет у цілому і його ректора.

Університет Св. Володимира довго залишався б таким собі регіональним «вчительським інститутом», якби вже у першому семестрі 1834–1835 н. р. функція підготовки вчителів не відділилася від загального набору освітньо-наукових, культурних і адміністративних функцій університету та не інституціалізувалась у вигляді специфічного вчительського навчального закладу при ньому.

Інституціалізація вчительської підготовки у самостійний структурний підрозділ при Університеті Св. Володимира, звичайно, не була якоюсь особливою самодіяльністю університетського начальства тих років. Університетські начальники і тоді добре усвідомлювали свої обов'язки і розуміли допустимі нормативними документами межі оперативного маневру. Вони послідовно виконували загальну статутну вимогу імператорських університетів, сформульовану ще у 1804 р. і поширювану на діючі й заплановані університети, у тому числі — на Київський: кожен університет повинен мати при собі педагогічний інститут. Тому, незважаючи на відсутність словосполучення «Педагогічний інститут» у тимчасовому проекті статуту Київського університету, університет інституціалізує покладену на нього функцію вчительської підготовки у формі «особливого виховного закладу», відкритого 21 листопада 1834 р. (за ст. ст.).

Проблема відкриття Педагогічного інституту при Університеті Св. Володимира неодноразово піднімалася в історико-педагогічних працях. Дата його заснування—1834 р. — підтверджується дослідженнями Ф. Г. Паначина; В. К. Майбороди; О. В. Глузмана; Н. М. Дем'яненко; В. Є. Бенери.

Цей заклад був, безумовно, непересічним. По-перше, він дав можливість університетові сконцентрувати увагу на своїх ключових функціях, властивих закладам університетського типу, — навчально-науковій, адміністративній, політичній, культурній тощо. По-друге, так на Київщині було започатковано систематичну вищу педагогічну освіту, яку сьогодні очолює його прямий спадкоємець — Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. За словами В. П. Андрущенка, «180-річна присутність університету у педагогічному просторі України дає нам право на високу оцінку пройденого шляху, визначення місця і ролі університету в системі освіти держави, Європи і світу».

Інститут шляхетних дівчат (вид з боку нинішнього стадіону «Динамо»). Збудований на території садиби генерала Д. М. Бегічева, один із будинків якого у 1834–1835 рр. орендував Університет Св. Володимира